

Nr 105.

Ankom till riksdagens kansli den 24 april 1931 kl. 12.15 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående inlösen i vissa fall av skattefrälseräntor, som varit med jordäganderätten förenade, m. m.

(3:e avd.)

Uti en inom första kammaren av herr *K. Mellén* väckt motion, nr 42, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har hemställts, att riksdagen måtte efter inhämtande av yttrande i ämnet från kammarkollegiet besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om den ändring av eller tillägg till kungl. förordningen den 2 juni 1911 angående inlösen i vissa fall av skattefrälseräntor, vilka varit med jordäganderätten förenade, som må av kollegiets yttrande och innehållet i motionen föranledas.

Beträffande de skäl, motionären anfört till stöd för sitt förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

Över ifrågavarande motion har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttrande från kammarkollegium.

Kammarkollegium har i ämnet anfört följande:

»Den nu förevarande frågan bör enligt kollegiets mening ses i ett större sammanhang, nämligen i samband med frågan om en fullständig avveckling av skattefrälseränteinstitutet, vilket ämne under senare år vid åtskilliga tillfällen varit på tal. Kollegiet vill härutinnan erinra om följande.

I samband med utlåtande till Kungl. Maj:t den 27 augusti 1920 över riksdagens skrivelse nr 198 år 1918 rörande utredning på vad sätt ägare av skattefrälseränta kunde hos länsstyrelse få uppbära de räntor, till vilka han vore ägare, framhöll kollegiet, att kollegiet funnit det kunna ifrågasättas, huruvida icke, särskilt med hänsyn till påtalade olägenheter för räntegivarna att utgöra sina räntelikvider, borde tagas i övervägande frågan om vidtagande av åtgärder för skattefrälseräntornas skyndsamma indragning till statsverket. På anförda skäl hemställde kollegiet, att Kungl. Maj:t täcktes finna den i riksdagens skrivelse gjorda framställningen ej föranleda annan åtgärd, än att nya bestämmelser utfärdades rörande grunden för beräkning av skattefrälseräntornas inlösningsvärde samt att gällande bestämmelser angående rätt för ränteägaren att taga initiativ till inlösning för statsverkets räkning av skattefrälseränta utsträcktes att gälla jämväl räntegivare. I en vid utlåtandet fogad skiljaktig mening förklarade tvenne ledamöter sig ifrågasätta effektiviteten av de av kammarkollegiets pluralitet föreslagna åtgärder samt finna ti-

den vara inne, att åtgärder vidtoges för expropriation av kvarvarande skattefrälseräntor.

Den 10 mars 1922 anmäldes ärendet inför Kungl. Maj:t därvid statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade, bland annat, följande. Det måste ur det allmännas synpunkt anses önskligt, att inlösningsbara, men ännu ej inlösta skattefrälseräntor snarast möjligt bringades att upphöra. Den hittillsvarande lagstiftningen om räntornas inlösen hade emellertid visat sig vara otillräcklig för uppnående av detta syfte. Någon nämnvärd ändring härutinnan torde knappast vara att förvänta, så länge nuvarande regler i fråga om inlösningsprisets bestämmande kvarstode. Såsom kammarkollegiet i omförmälda utlåtande av den 27 augusti 1920 framhållit, skulle givetvis en snabbare inlösen av räntorna befordras genom bestämmande av för ränteägarna gynnsammare grunder för beräkning av räntornas inlösningsvärde. I likhet med kollegiet ansåge departementschefen tiden nu vara inne att genomföra en dylik förändring, i syfte att inlösningspriset måtte bestämmas till vad som skäligen kunde anses motsvara räntornas verkliga värde; och syntes i detta avseende bestämmelserna i 9 § i lagen den 8 november 1912 om avlösnings av vissa frälseräntor kunna tjäna till ledning, därvid givetvis borde beaktas, att de senaste årens priser å vissa persedlar varit abnormt höga. Skedde detta, syntes emellertid en ytterligare åtgärd i syfte att åstadkomma en snabb och fullständig inlösnings av ifrågavarande räntor kunna utan olägenhet vidtagas. På sätt kammarkollegiet erinrat, förutsågs redan vid inlösningsinstitutets införande, att det till slut kunde bli nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder i fråga om de kvarstående räntorna, vare sig genom dessas expropriation eller på annat sätt. Även med sålunda ifrågasatta ändrade grunder för beräkningen av inlösningspriset syntes man icke äga tillräckliga garantier för att samtliga skattefrälseräntor inom rimlig tid komme att försvinna. Åtgärder borde därför tillika vidtagas, i syfte att inlösen måtte kunna åstadkommas jämväl i de fall, där ägaren alltjämt underlåte att påkalla sådan. Lämpligast syntes detta syfte kunna vinnas genom inrymmande åt staten av befogenhet att påkalla inlösen av skattefrälseränta. Uppdrag att utarbeta förslag till erforderliga lagbestämmelser i ämnet syntes böra lämnas åt kammarkollegiet och statskontoret. I avbjudan på genomförande av den lagstiftning, som sålunda förordats, borde självfallet en utsträckning äga rum av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor. Det vore tillräckligt, att tiden därför sattes till utgången av år 1924. Med denna uppfattning funne departementschefen det icke vara av behovet påkallat att nu allmännen påbjuda ett visst förändrat sätt för likvidering av ännu oinlösta räntor.

Genom remiss den 10 mars 1922 anbefalldes kollegiet och statskontoret att avgiva förslag till de lagbestämmelser, vilka kunde anses erforderliga för genomförande av de av departementschefen ifrågasatta ändringar beträffande inlösen av skattefrälseräntor. Förslag i detta ämne avgavs av ämbetsverken den 24 oktober 1922. I detta utlåtande framlade ämbetsverken — förutom förslag till nya och för skattefrälseränteägare fördelaktigare grunder för inlösningsprisets bestämmande — förslag till bestämmelser, avsedda att träda i kraft den 1 januari 1925, enligt vilka bestämmelser inlösningsbara skattefrälseräntor skulle i viss närmare angiven ordning utan föregående anbud från ränteägaren inlösas för statsverkets räkning. Vid ärendets föredragning i statsrådet den 14 mars 1924 yttrade departementschefen, bland annat, följande:

Lika med min företrädare i ämbetet finner jag, att det måste ur det allmänna synpunkt anses önskligt, att skattefrälseräntorna snarast möjligt bringas att upphöra. Efter det att kammarkollegium och statskontoret avgivit förberörda förslag, har också inom finansdepartementet frågan om ett snabbare inlösande av skattefrälseräntorna varit föremål för överväganden i skilda riktningar. Utredningen i ämnet har emellertid ännu icke slutförts; och det har så mycket mindre syntts lämpligt att nu påskynda frågans avgörande, som grunderna för inlösningsprisets bestämmande skulle komma att hänföras till en tidsperiod, vilken kännetecknas av synnerligen växlande prisförhållanden. Härtill kommer att, därest en allmän inlösnings omedelbart skulle ske, härav skulle föranledas betydande kapitalutlägg, vilka givetvis under nuvarande statsfinansiella förhållanden böra såvitt möjligt undvikas. Av huvudsakligen dessa skäl har jag ansett mig böra avstå från att nu söka framföra något förslag till frågans lösning, och jag saknar förty anledning att närmare uttala mig rörande ämbetsverkens förslag och skälen därför. Vid dessa förhållanden lär en utsträckning böra äga rum av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor, och torde tiden härför böra sättas till utgången av år 1927. Skulle frågan anses tidigare vara mogen för en slutgiltig reglering, lär Kungl. Maj:t icke underlåta att därom framställa förslag.

Genom kungörelse den 9 maj 1924 (nr 114) utsträcktes också tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor med tre år eller till utgången av år 1927.

I samband med frågan om propositions avlåtande till 1927 års riksdag om ytterligare utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor uttalade departementschefen såsom sin åsikt att det av kollegiet och statskontoret förut framlagda förslag till förbättrade villkor vid inlösen av skattefrälseräntor *nu* vore att förorda och att denna höjning av inlösningspriset skulle, därest inlösningstiden utsträcktes med ett icke alltför obetydligt antal år, exempelvis fem, leda därhän att ränteägarna under samma tid mera allmänt komme att begagna sig av möjligheten till inlösen. För en tvångsinlösnings av alla ännu oinlösta skattefrälseräntor — med ett uppskattat kapitalvärde av omkring 1 miljon kronor — lade nu liksom år 1924 de statsfinansiella förhållandena hinder i vägen. Departementschefen förutsatte dock att, därest icke på frivillighetens väg fullständig inlösen ägde rum till utgången av år 1932, före utgången av denna tid åtgärder komme att vidtagas för allmän inlösen av ännu utgående skattefrälseräntor.

Genom kungörelsen den 8 april 1927 (nr 95) utsträcktes också inlösningstiden på sätt föreslagits, varjämte i särskild kungörelse samma dag (nr 96) stadgades nya och för ränteägarna gynnsammare grunder för beräkning av inlösningspriset.

Efter ikraftträdandet av sistnämnda kungörelse har numera så lång tid förflutit att man torde kunna bedöma frågan, huruvida författningen kommer att — såsom åsyftats — medföra en fullständig avlösning av samtliga utelöpande skattefrälseräntor. Så lär dock säkerligen icke bliva fallet. Visserligen har en stegring i inlösningsförmärkts under tiden efter nyssnämnda kungörelsens ikraftträdande: under de tre budgetåren 1927/1928, 1928/1929 och 1929/1930 har av statsverket utbetalats omkring 230,000 kronor för inlösen av skattefrälseräntor mot allenast omkring 30,000 kronor under närmast föregående treårsperiod. Men det är grundad anledning antaga att under återstoden av inlösningsperioden en stagnation i in-

lösningen kommer att inträda i den mån markegångsprisen — och därmed automatiskt inlösningsprisen — falla. Med största säkerhet torde därför kunna sägas att vid utgången av år 1932 skattefrälseräntor till ganska avsevärda belopp ännu komma att kvarstå oinlösta. Det av statsrådet och chefen för finansdepartementet i utsikt ställda tvångsinlösningsförfarandet lär för denskull efter all sannolikhet komma att behöva tillgripas. Såsom ovan berörts, torde vara att emotse inom finansdepartementet verkställd utredning med förslag i ämnet.

Vad den nu föreliggande frågan angår så anser kollegiet, såsom redan inledningsvis framhållits, att densamma är att betrakta allenast som en detalj i spörsmålet om skattefrälseräntornas fullständiga inlösnings och därför ej bör bli föremål för särskild lagstiftning. Vid upptagandet av huvudspörsmålet om definitiva åtgärder till avveckling av hela skattefrälseränteinstitutet torde komma under övertvägande, huruvida icke även sådana skattefrälseräntor, som med motionen avses, kunna bli föremål för inlösnings. Vid sådant förhållande föranledes kollegiet avstyrka bifall till den nu föreliggande motionen.»

Under hänvisning till vad kammarkollegiet i ärendet anför, får utskottet hemställa,

att herr Melléns förevarande motion, I:42, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 24 april 1931.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: se under utlåtandet nr 104.